

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ölüm Anım

MAURICE BLANCHOT

ÖLÜM ÂNIM

Çeviren:
Bahadır Turan

Fransızcası
L'instant de ma mort © Gallimard, 2002
Türkçe çeviri © Encore, 2012

ÖLÜM ÂNIM

Maurice Blanchot

ENCORE

İçindekiler

– ÖLÜM ÂNIM	7
Maurice Blanchot	
– SON SÖZ YERİNE ...	23
Melih Başaran	

Ölüm Ânım
Maurice Blanchot

Ölümün bizzat kendisi tarafından ölmesi engellenmiş genç bir adam –henüz genç olan bir adam– ANIMSIYORUM.

Müttefik kuvvetleri Fransız topraklarına ayak basmayı başarmıştı. Çoktan yenilgiye uğramış Almanlar ise lüzumsuz bir gaddarlıkla savaşıp duruyordu.

Büyük bir evde (Şato deniyordu buraya), birileri adeta ürkekçe kapıyı çaldı. Genç adamın büyük ihtimalle yardım isteyecek misafirlere kapıyı açmaya gittiğini biliyorum.

Bu sefer bir haykırma duyuldu: “Herkes dışarı”.

Bir Nazi teğmeni, utanç verici derecede normal bir Fransızcayla, önce en yaşlı olanları, derken iki genç kadını dışarı çıkarttı.

“Dışarı, dışarı”. Nazi teğmeni artık haykırıyor-
du. Gelgelelim, O kaçmaya çalışmıyor, adeta
bir rahip havasıyla yavaşça ilerliyordu. Teğmen
onu silkeledi, mermi kovanlarıyla mermileri
gösterdi; belli ki orada çok açık bir çatışma
yaşanmıştı; toprak buram buram savaş koku-
yordu.

Teğmen garip bir dilin içinde boğulmuş kalmıştı. Kovanları, mermileri, bir el bombasını artık daha az genç olan adamın (insan çabuk yaşılanıyor) burnuna sokarak, açık seçik bir şekilde bağırdı: “İşte başınıza gelen bu”.

Nazi, bir insandan ibaret olan hedefi teamül-
lere uygun bir şekilde vurmak için adamlarını
sıraya dizdi. Genç adam, “Bırakın ailem içeri
girsin bari” dedi. Dediği oldu: teyzesi (doksan
dört yaşında); teyzesine nispeten daha genç
olan annesi; kız kardeşi ve baldızı; sanki her
şey daha baştan olmuş bitmişçesine sessiz,
uzun ve ağır bir alay.

Almanların vur emrini beklerken nişan aldığı kişinin, o anda olağanüstü bir hafiflik hissi, halis muhlis bir tūr mutluluk (gel gör ki, ortada mutlu olacak bir şey yok) –hakim bir coşku– hissettiğini biliyorum – biliyor muyum? Ölümün ölümle yüz yüze gelmesi?

Onun namına bu hafiflik hissini çözümleyecek değilim. Belki de birdenbire yenilmez olmuştu. Ölü – ölümsüz. Belki bir kendinden geçme halidir bu. Daha doğrusu, acı çeken insanlık için bir merhamet hissidir, ne ölümsüz ne de ebedi olmanın mutluluğudur. Bundan böyle, kaçamak bir arkadaşlık ölüme bağlamıştı onu.

İşte o anda, bir adım ötedeki savaşın o muazzam gürültüsüyle birlikte ani bir dönüş oldu dünyaya. Direnişçi yoldaşlar, tehlike altında olduğunu bildikleri birine yardım getirmek istiyorlardı. Teğmen ne olup bittiğini anlamak için oradan uzaklaştı. Almanlar zamanı durdurmuş bu hareketsizlikte kalmaya hazırmışçasına sırayı bozmadılar.

Derken içlerinden biri yaklaştı ve tok bir sesle: “Biz Alman değil, Rus” dedi, yüzünde garip bir tebessüm “Vlassov ordusu” diye de ekledi, ve ona ortadan kaybolması için işaret yaptı.

Öyle sanıyorum ki oradan kaçtı O, şu hafiflik hissi içindeydi yine, kendisini “bruyères” denilen uzak bir ormanda bulana değin kaçtı, oldukça aşına olduğu ağaçların yarattığı kuytu bir yerde kaldı. Birden gerçeklik duygusunu yeniden buldu bu sık ormanın içinde, kim bilir ne kadar zaman geçmişti bu sırada. Her yer yanıyordu, alevler durmadan birbirini izliyordu; çiftliklerin hepsi yanıyordu. Kısa bir süre sonra, üç gencin, çatışmalarla uzaktan yakından ilgisi olmayan, çiftçinin tek suçları genç olmak olan oğullarının katledildiğini öğrendi.

Yol üstünde, tarlalarda şişmeye başlayan at cesetleri dahi uzun sürmüş bir savaşa tanıklık

ediyordu. Gerçekte ne kadar zaman geçmişti? Teğmenin döner dönmez şato sahibinin ortadan kaybolduğunu fark ettiğinde duyduğu öfke ve hiddet neden o (hareketsiz ve görkemli) Şato'yu ateşe vermesine sebep olmadı? Çünkü o bir Şato'ydu. Ön cephesine, yok edilemeyecek bir kalıntıymış gibi 1807 tarihi kazılıydı. Bunun Jena'nın şu meşhur senesi olduğunu bilecek kadar eğitim sahibi miydi acaba? O sene Napolyon'un küçük boz rengi atının üzerinde, onda "dünyanın ruhunu" gören Hegel'in –bir dostuna böyle yazmıştır çünkü– penceresinin altından geçtiğini? Bu doğru da olabilir yanlış da olabilir: Çünkü Hegel'in bir başka arkada-

şına yazdığına bakılırsa, Fransızlar onun evini yağmalayıp altını üstüne getirmiş. Fakat Hegel ampirik olanla öze dair olanı nasıl ayırt etmesi gerektiğini bilir. Şu 1944 yılında, nazi teğmeni Şato için, çiftliklerin uyandırmadığı bir saygı ve kaygıyı duyuyordu. Duyuyordu ama, her şeyin altı üstüne getirildi. Biraz para aşırıldı; ayrı bir odada, “yukardaki oda”da, teğmen kağıtlarla birlikte bir tür kalın elyazması buldu – kim bilir belki de savaş planları vardı o elyazmasında. En sonunda Şato’dan çıktı gitti. Şato dışında her şey yanıyordu. Efendilerin canı bağışlanmıştı.

Genç adam için o zaman başlayan şeyin adaletsizliğin ıstırabı olduğuna şüphe yok. Artık kendinden geçme hissi yok; Rusların gözünde dahi sadece soylu bir sınıfa ait olduğundan dolayı hayatta kaldığına dair bir his.

İşte savaş buydu: Birileri için hayat, diğerleri içinse vahşice katledilme.

Gelgelelim, silahtan kurşunun henüz çıkmadığı fakat çıkmak üzere olduğu o anda, orada, nasıl yorumlamam gerektiğini bilmediğim –yaşamdan arınma mı, sonsuzun açılması mı?– bir hafiflik hissi kalmıştı geride. Mutluluk da değil, mutsuzluk da. Korkusuzluk gibi de değil,

belki şimdiden öteye bir adım. Biliyorum; bu çözümlenemez his, onda varoluştan geriye ne kalmışsa değiştirdi, böyle düşünüyorum ben. Sanki dışardaki ölüm bundan böyle yalnızca ondaki ölüme gelip toslayabilecekti. “Hayat-tayım. Hayır, sen bir ölüsün”.

Sonraları Paris'e döndüğünde Malraux ile karşılaştı; (kim olduğu bilinmeden) esir alındığını ve kaçmayı başardığını, o esnada bir elyazmasını kaybettiğini söyledi Malraux ona. "Sanat üzerine düşüncelerden ibaretti bunlar, kolaylıkla yeniden oluşturulabilir, ama bir elyazması için mümkün olmayacaktır bu". Paulhan'la birlikte sorup soruşturdu, ama bu soruşturmalar suya yazı yazmaktan öteye gidemedi.

Bunun bir önemi yok. Bütün bir geriye kalan, ölümün ta kendisi olan o hafifleme hissidir, ya da daha doğrusu bundan böyle daima muallakta kalacak olan o ölüm ânımdır.

Son Söz Yerine...

Melih Başaran

“Ölüm ânım”dan söz etmek mümkün mü? Soru bu gramatikal yapısıyla Blanchot’nun eseri “ölüm ânım”, Blanchot’nun “ölüm ânı”, Blanchot’nun aslında ölmediği “ölüm ânı”, Blanchot’nun aslında ölmediği ama edebiyata mal ettiği “ölüm ânı” ve sessizce benimki, bu cümleyi kuran, okuyan, tekrarlayan herkesin “ölüm ânı”ndan birden söz eder gibi daha baştan... Söz edilemeyenden söz etmek için aslında daha baştan çok fazla söz ve çok az sözümüz var, aynı Blanchot’nun bu geç dönem eseri “ölüm ânı” metninde olduğu gibi...

Bu “metin” edebiyata ne ölçüde dahildir, bildiğimiz anlamda edebiyatın bir parçası mıdır, aralarında bir parça bütün ilişkisi mi vardır, ya da Blanchot’nun yazı serüveni içinde “parça bütün ilişkisi” nasıl tespit edilebilir? İlk bakışta

bu metin Blanchot'nun yazdığı en kısa metin gibi durmaktadır, ancak belirtik ve gizli içeriği onu Blanchot'nun edebi külliyatının tamamından daha büyük ve neredeyse hepsini kapsayıcı bir niteliktedir. Peki o zaman küçük bir ânın bütün anları, özellikle de bir kişinin edebi üretiminin tamamını kapsaması ne demeye gelir?

Bu anlatı eğer bir kurgu değilse ve “ölüm ânım” diyen ve bunu ilerlemiş bir yaşında, belki de edebi üretiminin son metni olarak yazan kişinin –metinde dendiği gibi– yirmili yaşlarındaki “ölüm ânı”nın retrospektif bir anlatısıysa, bu kişi bu varsayımsal anda ya ölmemiş ve bildiğimiz eserlerini vermeye devam etmiştir ya da gerçekten ölmüş ve bu eserleri o ölüm ânının varoluş bilinciyle yazmıştır. Arada ne fark var denilebilir? İşte algılanamaz fark, kökten fark buradaki düğümdedir.

Ölmeden ölmenin ânını, an be an bize aktarmada çok az söz kullanmıştır Blanchot. Üzerinde konuşulacak pek az şey varmış gibi, zaten üzerine bütün eserlerinde yeterince konuşmuş ve bu ânın sek betimlenmesi dışında geriye bir şey kalmamış gibi... Metnin pek az betimleyici olması, sek olması, üzerinde psikolojik betim-

lemeler yapılamayacak bu ân'ın sekliğı, kuruluğu onu daha da çarpıcı kılmaktadır. Bu ân geriye ikame bir yaşam bırakıp geçmiş, yani sürmektedir: bitmiş bir şeyin kuru bir şekilde sürmesi, fazlaca gecikmiş bir ân olarak her geçişinde önümüzde bizi beklemesi, o ân'dan asla kurtulamamamızdır bu.

Fazlaca gecikmiş bu an Blanchot'ya artık ölmeyeceğı, ölümün onu unutup geçtiğı izlenimini verecek şekilde sürmektedir. Blanchot ileri yaşına rağmen ölmemektedir, bu an onu neredeyse ölümden kurtarmış, azade kılmış, ancak bir türlü yakasını bırakmamaktadır. Devasa bir edebi üretim o ân'ın gölgesinde geçen bir yaşamda, ölümden sonraki yaşamda gerçekleşmiştir. Blanchot çekildiğı edebi inzivada öyle bir yaşam sürmektedir ki, o zaten ölüdür. Ancak her geri dönüşüyle, edebi dünyaya kazandırdığı her eserle “olay” olmaktadır, algılanamaz, kavranamaz ama yok sayılamayacak yazınsal bir olay olmaktadır. Blanchot adı artık bu olmayan olay'la anılmakta, bu olay'ın biricikliğinin adı olmaktadır.

Peki *Ölüm Ânım* adlı eser edebi dünyaya hangi anda girmektedir? Heidegger ve Nazizm

bağlantılarının, Paul de Man ve Nazizm bağlantılarının tartışıldığı bir dönemde sıra Blanchot'nun savaş öncesi gençlik yıllarındaki siyasi angajmanlarına gelir.¹ Üçüncü tekil şahısla yazılmış, ancak paradoksal olarak birinci tekil şahısta "Ölüm Ânım" başlığını taşıyan bu yaşam-ölüm öyküsel metinde ise Blanchot'nun ve ailesinin Nazi işgali yıllarında Fransa'da bir Şato'da kurşuna dizilecekken kurtulmaları hikayesini okumaktayız. O halde metin sanki Blanchot yazmasaydı asla bilinemeyecek bir hakikati, Blanchot'nun kendi hakikatini birinci elden bize öğretmektedir. Bu bağlam içinde metin bir yanıt, kendi hiperbolik ölçüsünde bir yanıt işlevi görmektedir. Bir anlatı-yanıt, bir yanıt olmayan yanıt, bir anlatı olmayan anlatı, hakikat, Blanchot'nun kendi hakikati, edebiyat ve hakikat hakkında bize bir şeyler söylemektedir. Sanki edebiyat ve ölüm ilişkisi üzerine bütün yaşamı boyunca yazmamış gibi, ilaveten gelip her şeyin kökenine eklemlenen ve o kökenin bizzat kendisini yapan döngüsel ve bir o kadar da hiperbolik bir yanıttır bu.

Her şey bu karanlık kökene gönderme yapmakta ve gelip ona, o âna eklemlenmektedir.

Bu ân hem açılanmakta hem de açılma-
dan yaptığı kesintiyle kendi karanlığına teslim
edilmektedir.

Şahsen bu metinle karşılaşmam üzerine de
birkaç söz söylemek isterim. Bu metni Derri-
da'nın E.H.S.S.'daki seminerlerinde tanıma fır-
satı buldum. Derrida kendi analizine temel ala-
cağı bu metni, sanırım metin henüz daha kitap
olarak yayımlanma aşamasındayken bize
kesilmemiş tek fasikül şeklinde dağıttı. Bu ders
gereci, telif haklarına saygıyla, ders sonunda
toplatıldı. Elimizin altında bir derslik analiz
müddetince bu “Ölüm Ânım”ı tutmuş, üzerine
notlar almaya, çiziktirmeye cesaret edememiş-
tik. Sonra bu analizlerin geliştirilmiş ve Derrida
tarafından kitaplaştırılmış şeklini *Demeure*²
adıyla okuma fırsatımız oldu.

Son olarak da bu metni kendi seminerlerim-
de öğrencilerin karşısında yorumlama imkanım
oldu; o sıralar dil, ötekinin dili, ötekinin ağzın-
dan benim dilim meselesi ve buna karışan
“utanç” benim ilgimi çekmişti: Ne demeye geli-
yordu şu “utanç verici bir şekilde normal bir
Fransızcayla konuşan” Alman teğmeni figürü?
Kendisinin de mükemmel Almanca konuştuğu-

nu varsaydığım genç Blanchot, bir tutuklama ve kurşuna dizme sahnesinde kendi dilini “utanç verici bir şekilde normal” konuşan Alman askeri karşısında, kapılarına dayanan bu savaş ve Avrupa kültürü hakkında, kendi hakkında, öteki hakkında ne düşünebilmişti? Avrupa’da bu nasıl mümkün olabilmişti? Ve bununla nasıl yaşanabilirdi? Uzun bir kesinti ve sessizliğin hüküm süreceği bir yazınsal hesaplaşma veya yas bütün bir ömrü kaplayacaktır. Bugün dahi, halihazırda, bir gün “utanç verici bir şekilde normal” veya “mükemmel” bir dille, kendi dilimizde şiddete maruz kalabiliriz; ve bugün dahi, halihazırda “utanç verici bir şekilde mükemmel” bir Türkçeyle ötekinin diline şiddet uygulayabiliriz.

O zamanlar metinde ilgimi çeken ikinci tema da, Blanchot’nun metinde bu işgal sırasında “kaybettiği elyazmasından” söz etmesi ve hemen ardından da Malraux’nun da sanat üzerine bir elyazmasının savaş sırasında kaybolduğundan “ancak bunun kolaylıkla yeniden yazılabilir” olmasından söz etmesidir. Buradan sanki Blanchot’nun kendi kaybolan elyazmasının asla yeniden yazılamayacak bir içerik ve

biçimde olduğunu, saf yazının bir şeyden bahsetme, bir şeyi temsil etme veya betimlemenin ötesinde bir deneyim olduğu ve aslında geri dönüşsüz bir şekilde kaybolanın da bu olduğu sonucu çıkmaktaydı. O halde nedir geri dönüşsüz bir şekilde kaybolan ve halihazırda (au demeurant) kalan? Temsiliyete dayanmayan, içinde saf olay'ın gerçekleştiği yazı ne demeğe gelir? Blanchot'yu okurken herkesin kendine sorduğu soru ve aradığı yanıt buralarda olsa gerek.

Blanchot'da “Kesinti” ve “Sessizlik”

Blanchot, felsefi nitelikte denemelerini bir araya getirdiği *Sonsuz Söyleşi* adlı devasa kitabında bizim dikkat çekeceğimiz “Kesinti”³ adlı metinden hemen önce gelen “Üçüncü Cinsle İlişki” adlı metninde, Felsefe Tarihine örtük göndermelerle öteki ile ilişkinin üç kipliğinin olduğunu söyler:

Bunlardan ilki, ötekiyi dünyadaki nesneler arasından bir nesne olarak gören, ötekiyi “nesneleştirici” ve “nesnel bilginin” konusu haline getiren özdeşliğe ve birliğe yönelmiş “bilişsel kip”tir. Bu kipe “ben-öteki” ayrımını aşkınsal bir ego’nun ilksel kuruculuğuna geri götürerek, dolayısıyla “düşünüyorum” (*cogito*) ile “düşünüyorsun” arasındaki farkı belki de “aşkınsal tamalgı” doktriniyle tartışmaksızın açık bırakan Kant’ın aşkınsal felsefesini de dahil edebiliriz. “Öteki”yi basitçe ben’den itibaren konumlandırıp onu “öteki ben” (*alter ego*) olarak tanımlayan, ötekini kendi aynasından itibaren “yansıtma” (*projection*) yoluyla indirgeyen bu kipe Hegel’in “olumsuzlama” yoluyla işleyen ve köle/efendi diyalektiğinde sergilenen “kendilik bilinci” felsefesi de dahildir. Belki de bugün hâlâ etkilerine maruz kaldığımız siyasi tavır alışların, hatta psikopatolojilerin önemli kaynağı burası gibi görünmektedir.

İkincisi ise ötekiyle dolaylımsızca bir kaynaşma, onunla ben ve öteki arasındaki mesafeyi eriten bir füzyon içine girme eğiliminde, özellikle erotik, ütöpik veya mistik (metinde ifade edilmemekle beraber buna “komünizm” ve

“faşizm”i de ekleyebiliriz) bağlamda ortaya çıkan bir kiptir. Her iki kipin ortak noktası birliğe, özdeşliğe yönelmiş olmalarıdır.

Blanchot bu iki kipe de mesafeli ve eleştirel durarak, belirgin bir programı veya yöntemi olmaması nedeniyle artık bir “kip” olarak bile adlandırılmayacak üçüncü bir kipten söz etmeye girişir. Burada Platon’un Sofist diyalogundaki sorgulamasında varlık ve varlık-olmaktan farklı “üçüncü bir cins”in aranışı öncesi dile gelen mecaz “baba katli” yine anıştırılır. Kendi görgül veya normatif bir içeriği olmadığı, açık seçik ve pozitivitesi içinde açıklanamayacak, ancak “ne olmadığından” itibaren tartışabileceğimiz bu son durumun Blanchot’nun etik-siyasi-edebi “duruş”unun gelmiş olduğu noktayı anlamakta yararlı olabileceğini düşünüyoruz:

Bu son durum, ötekiye artık ne bilgi yoluyla ne dolaylımsızca erişebilecek, ne de onu evrensel tarihin tek tek kişilerin bilinçlerinin köle efendi diyalektiğinde olduğu gibi “olumsuzlama” yoluyla birbirlerini yadsıyarak ortak bir uzama doğru “tamamına erecekleri” şeklindeki bir teleolojik-ütopik perspektifte bir moment’e

indirgeyecektir.

Blanchot ötekiyle ilişkinin, bu ilişkinin gerçekleştirdiği iletişim uzamını “doğrusal iletişim” uzamı olmaktan çıkarıp, hatta bu uzamın kendisini bile bir bükülmeye (*distorsion*) uğratan bir zorlukta ikamet etmeyi, bu zorlukla boğuşmayı önermektedir bize (zaten “Kesinti” metninin alt başlığı da “Bir Reimann yüzeyi üzerinde gibi”dir). Ancak bu uzam, her şeyden önce dilin ve sözün uzamıdır.

Günlük iletişim dilinde gerek “bilgi”, gerek “bilinç” modunda “yansıtma”, “yadsıma”, “transfer” veya “anladığını sanma” şeklinde gerçekleşen yanılsama ve yanlış anlamaların “bağlamsal” ya da “yanlı” analizlerini bir kenara bıraktığımızda, bütün bu “görece” ve şüphesiz “psikolojik” karakterdeki durumlardan önce saptamamız gereken şey bu çokluk uzamının bizzat kendisine ilişkin çok basit bir gerçektir. Blanchot yalın olduğu kadar, üstlenilmesi zor olduğundan bütün karmaşaların kökeni olan bu yalın şeye “nötr” adını verir. Yadsıma’nın veya yansıtımaların getirdiği temalaştırma veya şeyleştirmelerden önce çokluğun arasındaki “mesafe”ye, “kesinti”ye, hatta sonsuz uçurumun

kendisine gereken özeni ve dikkati göstermeyi vazeder.

Bu kesinti her şeyden önce, zaten günlük diyalogun içinde karşılıklı konuşmanın doğası gereği hissedilir bir şeydir; durup karşısındaki ni dinleme ve söyleyeceklerini “ona karşı” veya “ona göre”, hatta varsayıli bir “ben”e sadakatle dillendirme bu kesinti olmaksızın gerçekleşmez. Ben’in kendisine sadakati (veya varsayıli bir “kendiliğe” sadakat) bile ben ile ben arasında sadakati güçleştiren bir mesafe olduğunun delili iken, ben’in öteki ile diyalogu ayrıca sorunsal olacaktır

Lacan’ın “nesne küçük a” (veya nesne niteliğinde işlev gören içimizdeki küçük dış veya küçük öteki) dediği şey de belki de bu öteki sorunsalının “arzu”nun kurulumuyla ilişkisi bilmeccesine dayanır...

“Ben”in bene sadakati, ya da kendini çevreden geçen bir olumlamayla nasıl yinelemeli olarak kurduğu üzerine, sıradan insanların yanı sıra, örneğin uç durumlarda bir psikopatın, sadiğın veya histeriğın, örneğin siyasi üst-söylemleri veya ideolojileri, dinsel fanatizmleri kullanarak kendi ben’ini nasıl yanılsamalardan

veya fetişleştirmelerden itibaren gerçekleştirdiği üzerine ayrıntılı klinik veya siyasi, günlük, tarihsel örnekler sıralanabilir. Ancak psikanalizin bu gibi durumlardaki genel teşhisi hep bir “kastrasyon”, genel önerisi ise “herkesin bir gün yüzleşmek zorunda kalacağı yasa”yla uzlaşmak, ya da onu temsil eden üst-ben’in yenisinden tescimi şeklinde olmuştur.

“Gerçeklik ilkesini” imleyen üst-ben’i, burada kolaylık olsun diye felsefenin geleneksel ve genel-geçer (evrensel) “aklı”yla özdeş sayarak klasik felsefi tavrın da psikologların standart tavrını desteklediği söylenebilir belki; ama yine de Psikanalizin ben’in kişisel ve tikel farkı içinde gerçeklik ilkesine göre kurulumunu açıklamada daha ikna edici ve ayrıntılı bir çalışmayı başlattığını da teslim etmemiz gerekmektedir.

Yine de Psikanalizin, başlattığı çalışmayı derinleştirmek yerine, örneğin “kendi benliğini kendine ispatlamak, ve öteki tarafından kabul görmek için kendi fantazmını empoze eden bir psikopatın veya ötekiyle özdeşleşme fantazmıyla kavrulan histerik veya mazoşistin bakışimsızlığının iki ayrı indirgenemez dünya oluşturmaya da, birbiriyle ambivalent bir ilişkide

bulunan, biri diğzerinin negatifi veya sıklıkla birbirinin yerini alabilir, birbirine ikame edilebilir bu iki figüre neden “genel yasa”yla uzlaşmasını vaaz ettiğı, kendi ölümünü ve ötekinin ölümünü üstlenmesini vaaz ederken de halihazırdaki hangi “normalleştirici” standart modellere başvurduğu sorulabilir.

Blanchot’nun yaklaşımı ise bu hassas noktada daha farklı olacaktır: Dilde yankısını muhafaza eden, ama dil dışı ve dil öncesi –neredeyse kozmik boyutlarda– bir başka “mutlak kesinti”den söz eder, ve kendi ölümümüz kadar “olanaksız bu kesintiyi olanaklı kılma”yı, onun ölçüsünde olmayı, ona (olanaksız’a) yanıt vermeyi, ona tekabül etmeyi vaaz ederek metnini bitirirken, bu olanaksız sonuncu kipe “hiperbolik” adını verirken herhangi bir “yasa”yla uzlaşma veya verili bir üst-ben’in tesisinden asla söz etmez.

Sözün bu kesintiyi nahif bir şekilde söylemesi veya anlamlandırmasından (*dire ve signifier*) daha önemli gördüğü bir şeyi, sözün bu kesintiyi “taşımından” (*porter*) söz eder. Bu artık sadece anne sütünden “kesilme”yi yansılayan bir ötekiyle kesintiyi pasifçe kabullenme değil,

ama aktif bir şekilde sözün içine taşınan söz-
dışı, yapıtın içine taşınan ama yapıtı merkez-
sizleştiren bir yapıt dışıdır (*desoeuvrement*).
Ancak artık ne akıl ne akıl dışı (“hâlâ delilik
olabilecek olan şu akıl”, der), ne yasayla uzlaş-
ma ne de yasanın naifçe çiğnenmesi (*trans-
gression*) olmayan bu durumda olanaksız ölüm
(üstlenilemeyen) üstlenilmiş olur.

Blanchot’un “yansız” adını verdiği, ötekiyle
ilişkinin konuşma yoluyla gerçekleşip de artık
entelektüel olmadığı kadar bildirimsel de ola-
mayan sonsuzlukla (veya bitmek bilmeyenle)
ilişki haline, gelip de ötekinin kıyısında kalakal-
dığımız hallere verdiği üç örnek dikkat çekici-
dir: “Yorgunluk” veya bitkinlik, acı (fiziksel), ve
mutsuzluk (ruhsal acı veya çöküntü). Fiziksel
acı ve ruhsal çöküntü karşısında öteki bizden
mutlak bir şekilde ayrı veya farklı olduğunu
kanıtlar. Bu, sadık dışında sıradan herkesin
deneyimlediği bir acıyı paylaşamamaktan do-
ğan bir kesintiyi paylaşım deneyimidir: Hisse-
dilmesi için entelektüel olunması hiç gerek-
mez. Yorgunluk veya bitkinlik de bu hallerden
biridir. Yaşamsal güçlerin neredeyse durma
noktasına gelmesini yepyeni bir esenlik hali

takip edebilir.

Biz ise bu “bitkinlik” halini, psikanalitik kürde önemli bir yeri olan “*Versagung*” ile karşılaştırmayı önereceğiz. Ket vurulma olarak da çevrilen bu sözcüğü “sözün sınırına erdiği yer” veya sözün bitap düşmesi (“*épuisement du dire*”)⁴ olarak anladığımızda, bu, analiz sırasında hastanın psikanalize gösterdiği bütün dirençlerin, yansıtımaların ve yadsımların artık sonuna erdiği bir yere tekabül eder. Ötekinin durmak bilmeyen sözü, hikayeleştirilmeleri, yansıtma ve aktarımları karşısında bir duvar gibi geçirimsiz kalan (ya da bir sünger gibi her şeyi yutan) psikanalistin stratejik sessizliği nihayet bu sözü bitkin düşürür, ve artık oynanacak başka oyun, oyalanacak başka fetiş kalmadığında çöküntüye düşen kişi “yalnız öleceğini” üstlenmek zorunda kalır.

İsyan zamanı bitmiştir, ama uzlaşma için de ufukta pek bir şey olmadığı söylenebilir: Belki de artık içinde deneyim adına layık bir şeyin olup biteceğinin kesinsizliğinde çorak bir uzay-zaman, belki de sahte memelerden, yanılsamalardan kurtulmuş, artık öngörülemez, hesap edilemeyeceğe göre (onun, yani ölçüleme-

yenin ölçüsünde) düşünmeye çalışan, artık cemaatçi bir özne'nin değil ama, kozmik bir özne'nin (*super-jet*) ortaya çıkması için bir şans doğar.

★

G.Bataille, Hegelci bir perspektifle, ama Hegel'e karşı, "Hegel'in ne ölçüde haklı olduğunu Hegel'in bile bilmediği"ni⁵ iddia eden bir perspektifle kaleme aldığı makalesinden bir yıl sonra, başkaldıran veya daha doğrusu, Hegelci anlamda tin'in, bilincin genel bir yasası, temel niteliği olarak "olumsuzlayıcı güç" anlamında, "yadsıyan bir güç" olarak İnsan'dan söz eden Bataille,⁶ bu gücün "dünyanın gidişatını bir an askıya aldığı"nı, bu "askıya alma"nın onun düşünümünün zorunlu sonucu, hatta düşünümle bir ve aynı şey olduğunu ve bu askıya almayla insanın dünyayı "parçaladığını" (*briser*) belirtir.

Ancak düşüncenin dünyayı bu bir anlık askıya alması veya düşünme olan bu parçalama

aynı zamanda bir olanaksızlıktır. İnsan ancak bu anlık askıya almada dünyanın gidişatını parçalamanın olanaksızlığını da düşünmüş olur. Eğer insan dünyayı parçalamış zannederse sadece bir yanılsamayı düşünmüş olur. Zira bu gidişat parçalanamazdır (aynı zaten bahsedilmiş olanın kurban edilemeyeceği gibi). İnsan dünyayı ancak ölümü kabul ederek (*rezevanî*) düşünür (Zira ölümün bu alımlanışında insan dünyayı yansılar/ düşünür, veya bu ölümle dünya kendisini insanda düşünür/ yansıtır da diyebiliriz). Bu anlık askıya almada insan egemendir, ancak ne var ki bu egemenlik onun elinden kaçır (anlıktır yaşam ve düşünce). Eğer dünyayı elimizde zapt etseydik bunun adı anlık yaşam, varoluş olmayacaktı, ve insandan söz ediyor olmayacaktık... İnsan dünyayı yorumlar, bunun için ona söz yetisi verilmiştir, ancak insan dili (karşısında uzanan dünyada) yayılan derin sessizliği asla bozamaz, bu sessizliğin bilmecesi içine nüfuz edemez. Bu sözle bilinebilecek tek şey şudur ki: Bilgi adına sahip olduğu şeyin nihai anlamı (yani anlamın anlamı, varlığın anlamı) ona kapalıdır, onun elinden kaçır.

Belki de psikanalistin “stratejik sessizliği”, bu ontolojik sessizliğin ölçüsünde olamasa da iyi bir kulak olmayı sürdürebilecektir; sürekli kendini incelestiren, keskinlestiren, eğitimli olduğu kadar da bilginin henüz keşfedemediği uzamlara erişmemizi sağlayacak bir kulak...

Notlar

- ¹Bir faşizm tarihçisi Zeev Sternhell, E. Levinas'ın dostu ve belirgin bir şekilde Yahudi kültürüne yakın durmasıyla bilinen Blanchot'nun *Le Rempart, Le Combat, L'Insurgé* gibi sağcı dergilerde yayımlanmış metinlerini, özellikle de Drieu La Rochelle havasındaki (*Socialisme fasciste*, 1934) "*La Révolution Nécessaire*" (Zorunlu Devrim) (1933) metnini Yahudi karşıtı, milliyetçi olarak yorumlamıştır.
- ²J. Derrida, *Demeure – Maurice Blanchot*, Galilée, 1998.
- ³*L'interruption*, in *L'Entretien Infini*, Gallimard, 1969, ss.105-112.
- ⁴Ginette Michaud, in *Psychanalyse et Semiotique*, 10/ 18, 1974.
- ⁵"Hegel, mort et le sacrifice", 1955, O.C.XII, Gallimard, s.339.
- ⁶"Hegel, l'homme et l'histoire", 1956, O.C.XII, Gallimard, s.369.

“Yaşıyor, ama artık yaşamıyor. O zaten ölü olduğundan, yaşamsız bir yaşamdır bu. Blanchot'nun yorulmadan “X olmadan X” modeli içinde kurduğu bütün deyimler (‘yaşamadan yaşamak [*vivre sans vivant*],’ ‘ölmeden ölmek [*mourir sans mort*],’ ‘isimsiz isim,’ ‘mutsuz olmadan mutsuzluk,’ ‘var olmadan var olmak,’ vs.) olabilirliğe sahiptir. Biçimsel bir olasılık değildir bu, bizzat o gün, o anda olan şeyin olabilirleştirilmesine dair bir olaydır, ... onun için, bu genç adam için, onun tanığı için ve yazar için ölümsüz bir ölüm ve dolayısıyla yaşamsız bir yaşam olacaktır. “

Jacques Derrida (Demeure)

Encore Ölüm Serisi 1

ISBN: 978-605-87689-1-8

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ranteey.org>